

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม 2540

เมื่อสังคมเศรษฐกิจไทยล้มละลาย

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

เมื่อรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จำยอมปล่อยให้เงินบาทมีค่าลอยตัวอย่างจนตรอกเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 จำต้องขอเงินกู้ฉุกเฉิน (Standby Arrangement) จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) อย่างจนตรอกเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2540 และจำต้องยอมรับเงื่อนไขการดำเนินนโยบาย (Policy Conditionalities) อันผูกติดมากับเงินกู้ยืมอย่างเชื่องๆ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2540 โดยที่เป็นเงื่อนไขอันเข้มงวดและรัดรี้ง รวมทั้งการประกาศปิดกิจการธุรกิจเงินทุนอีก 42 บริษัทในวันเดียวกัน โดยที่ก่อนหน้านี้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2540 ปิดไปแล้ว 16 บริษัท รวมจำนวนทั้งสิ้น 58 บริษัท ระบบเศรษฐกิจไทยต้องเผชิญวิกฤติการณ์ครั้งร้ายแรงที่สุดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

บัดนี้ มีประจักษ์พยานหลักฐานข้อเท็จจริงว่า สังคมเศรษฐกิจไทยกำลังเดินอยู่บนเส้นทางการล้มละลายทางเศรษฐกิจ หากมิได้องค์กรโลกบาลดังเช่นกองทุนการเงินระหว่างประเทศมาค้ำจุน

บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลย่อมอยู่ในฐานะล้มละลาย เมื่อหนี้สินมีมากกว่าทรัพย์สิน โดยที่ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ที่ก่อขึ้นได้ คำถามพื้นฐานมีอยู่ว่า ระบบเศรษฐกิจมีฐานะล้มละลายดุจเดียวกับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลได้หรือไม่ ?

ประเทศแต่ละประเทศ นอกจากจะมีทรัพย์สินทางการเงินแล้ว ยังมีทรัพย์สินทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย แต่ไม่มีประเทศใดที่ยอมเชื่อนที่ดินหรือทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ในการชำระหนี้ แนวความคิดว่าด้วยการล้มละลายเมื่อนำมาประยุกต์กับประเทศย่อมมีความหมายแคบกว่าเมื่อประยุกต์ใช้กับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เพราะเมื่อบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลไม่มีเงินชำระหนี้ ย่อมนำสินทรัพย์อื่นออกขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ได้ แต่ประเทศในฐานะรัฐประชาชาติมีข้อจำกัดในการหาเงินจากการขายแผ่นดิน

ประเทศยอมอยู่ในภาวะล้มละลาย เมื่อหนี้ต่างประเทศมีมากกว่าสินทรัพย์ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ แนวความคิดว่าด้วยการล้มละลายของประเทศ พิจารณาจากบริบทในสังคม

เศรษฐกิจโลก ประเทศมีอาจล้มละลายด้วยหนี้ภายในประเทศ หากเป็นหนี้สาธารณะภายในประเทศ รัฐบาลย่อมมีอำนาจในการเก็บภาษีอากรหรือพิมพ์ธนบัตรเพื่อชำระหนี้ หากเป็นหนี้เอกชน เอกชนที่ไม่สามารถชำระหนี้ ย่อมต้องล้มละลายไป โดยมีได้กระทบต่อฐานะของประเทศ

หนี้ต่างประเทศต่างจากหนี้ภายในประเทศ เพราะหนี้ต่างประเทศต้องชำระด้วยเงินตราต่างประเทศ และเงินตราต่างประเทศในท้ายที่สุดแล้วได้มาจากการส่งออกสินค้าและบริการ หากหนี้ต่างประเทศนั้นเป็นหนี้เอกชน เอกชนย่อมต้องเป็นผู้ชำระหนี้ หากไม่สามารถชำระหนี้ได้ ก็ต้องล้มละลาย หากจำนวนเอกชนที่ไม่สามารถชำระหนี้ต่างประเทศ และมูลหนี้ต่างประเทศของเอกชนมีไม่มาก ผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศย่อมมีน้อย แต่ถ้ามีเอกชนจำนวนมาก “เปี้ยว” ไม่ชำระหนี้ต่างประเทศ และมูลหนี้ต่างประเทศของเอกชนที่ไม่สามารถชำระหนี้มีจำนวนมาก ความน่าเชื่อถือทางการเงินของประเทศย่อมตกต่ำลงในสังคมเศรษฐกิจโลก และความเชื่อมั่นของชาวต่างประเทศที่มีต่อระบบเศรษฐกิจนั้นย่อมมลายหายไป หากไม่สามารถฟื้นความน่าเชื่อถือทางการเงิน การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจย่อมยากที่จะเป็นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของระบบเศรษฐกิจแบบเปิด

ระบบเศรษฐกิจไทยอยู่ในภาวะล้มละลายแล้ว เมื่อทุนสำรองระหว่างประเทศมีไม่พอแก่การชำระหนี้ต่างประเทศ ปรากฏการณ์ที่หนี้ต่างประเทศคงค้างมีมากกว่าทุนสำรองระหว่างประเทศมีมานานแล้ว เนื่องจากปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่เรื้อรัง จนระบบเศรษฐกิจไทยมีลักษณะการพึ่งพิงเงินทุนภายนอกประเทศ (External Finance Dependency) ในยุคสมัยที่ความน่าเชื่อถือทางการเงินของระบบเศรษฐกิจไทยอยู่ในระดับสูง เงินทุนไหลเข้ามีมากกว่าเงินทุนไหลออก จึงไม่มีปัญหาในการชำระหนี้ต่างประเทศ เมื่อความน่าเชื่อถือทางการเงินหมดสิ้นไป เงินทุนมีแต่จะไหลออก ไม่มีไหลเข้า ความสามารถในการชำระหนี้ต่างประเทศจึงกลายมาเป็นปัญหาสำคัญ

ธนาคารแห่งประเทศไทยแถลงว่า ทุนสำรองระหว่างประเทศเมื่อสิ้นเดือนมิถุนายน 2540 เหลืออยู่ถึง 32,400 ล้านดอลลาร์อเมริกัน แต่ชุมชนการเงินทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศไม่เชื่อตัวเลขนี้ ทั้งนี้มีความเป็นไปได้อย่างสูงที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกู้เงินจากต่างประเทศเพื่อเสริมฐานะทุนสำรองระหว่างประเทศให้ดูดี เพราะเพียงสองวันหลังจากนั้น รัฐบาลไทยต้องปล่อยให้เงินบาทมีค่าลอยตัว

ชุมชนการเงินระหว่างประเทศเชื่อว่า ทุนสำรองระหว่างประเทศของไทยเหลืออยู่เพียง 17,000 ล้านดอลลาร์อเมริกัน เอกสารแผนการขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศที่ธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2540 กล่าวถึงเหตุผลในการขอความช่วยเหลือจาก IMF ข้อหนึ่งว่า เพื่อ “...รักษาสถาบันการเงินตราของประเทศให้อยู่ในระดับไม่น้อยกว่ามูลค่าการนำเข้า 3 เดือนครึ่ง หรือน้อยกว่า 25,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเร็วที่สุด...” เมื่ออ่านเอกสารดังกล่าวนี้ อย่างเคร่งครัด ก็ต้องตีความว่า เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2540 ทุนสำรองระหว่างประเทศเหลือน้อยกว่า 25,000 ล้านบาท ทุนสำรองจำนวนนี้ไม่พอเพียงที่จะชำระคืนหนี้ระยะสั้นและเงินกู้ที่ผ่าน BIBFs ถึงนี้ต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นหนี้เอกชน แต่ในภาวะที่สถาบันการเงินและบริษัทธุรกิจจำนวนมากไม่สามารถชำระเงินกู้ต่างประเทศ หนี้เอกชนเหล่านี้ต้องถือเป็น ‘หนี้ของประเทศ’ เพราะความสามารถชำระหนี้เอกชนมิได้กระทบต่อฐานะความน่าเชื่อถือของเอกชนผู้เป็นลูกหนี้เท่านั้น หากกระทบต่อความน่าเชื่อถือทางการเงินของประเทศด้วย

ประเทศไทยต้องพึ่งกองทุนการเงินระหว่างประเทศในการฟื้นคืนความน่าเชื่อถือทางการเงิน เพราะไม่เพียงแต่จะได้เงินกู้ฉุกเฉินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศเท่านั้น หากยังช่วยให้ได้เงินกู้จากแหล่งอื่นๆอีกด้วย ทั้งนี้มีรายงานข่าวว่า จะได้เงินกู้รวมทั้งสิ้น 16,000 ล้านดอลลาร์ ในจำนวนนี้เป็นเงินกู้ฉุกเฉินจาก IMF 4,000 ล้านดอลลาร์ จาก EXIM Bank of Japan 4,000 ล้านดอลลาร์ (อัตราดอกเบี้ย LIBOR+1.5% ถึง LIBOR+2.0% ระยะเวลาการกู้ 17 ปี ระยะปลอดหนี้ 5 ปี) จากธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) 1,000 ล้านดอลลาร์ (ระยะเวลาการกู้ 15 ปี ระยะปลอดหนี้ 5 ปี อัตราดอกเบี้ย 6.00-6.80% ต่อปี) และจากประเทศต่างๆในเอเชียแปซิฟิก อีก 5,000 ล้านดอลลาร์ อันประกอบด้วยออสเตรเลีย 1,000 ล้านดอลลาร์ สิงคโปร์ 1,000 ล้านดอลลาร์ มาเลเซีย 1,000 ล้านดอลลาร์ สาธารณรัฐประชาชนจีน 1,000 ล้านดอลลาร์อินโดนีเซีย 500 ล้านดอลลาร์ และเกาหลีใต้ 500 ล้านดอลลาร์ โดยที่เงินกู้จากธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชียและสาธารณรัฐประชาชนจีนยังไม่มีข้อตกลงที่แน่ชัด

ชุมชนการเงินระหว่างประเทศต้องระดมทรัพยากรเพื่อค้ำจุนมิให้ประเทศไทย ‘ล้มละลาย’ เพราะเกรงว่าจะมีผลกระทบในลักษณะโดมิโนต่อประเทศอื่นๆในเอเชียแปซิฟิก แม้ว่าวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปี 2540 มิได้ร้ายแรงเท่ากับวิกฤติการณ์เม็กซิโกปี 2537 แต่แผนการช่วยเหลือครั้งนี้นับเป็นแผนที่ต้องพึ่งเงินกู้มากที่สุดภายหลังวิกฤติการณ์เงินเปโซในเม็กซิโกเป็นต้นมา

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ สหรัฐอเมริกาและชาติมหาอำนาจตะวันตกพากันถอยไปอยู่ หลังจาก มิได้ออกหน้ายื่นมือช่วยเหลือประเทศไทย ส่วนสำคัญก็เพื่อกดดันให้ญี่ปุ่นเป็นได้พอเมื่อเกิดวิกฤติการณ์เงินเปโซในเม็กซิโกในปี 2537 สหรัฐอเมริกากระโดดเข้าค้ำจุนเม็กซิโกอย่างเต็มที่ เพราะวิกฤติการณ์การเงินในเม็กซิโกมีผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐอเมริกาโดยตรง

โดยที่วิกฤติการณ์ครั้งนั้นทำให้การรวมกลุ่มจัดตั้งเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) มิได้ให้ประโยชน์แก่สหรัฐอเมริกาเท่าที่ควร แต่การล่มสลายของเศรษฐกิจไทยหาได้มีผลกระทบต่อสหรัฐอเมริกาและชาติมหาอำนาจตะวันตกอย่างสำคัญ ประเทศมหาอำนาจเหล่านี้จึงทำเป็นทองไม่รู้ร้อน ปล่อยให้ญี่ปุ่นและกองทุนการเงินระหว่างประเทศร่วมกันจัดทำแผนการช่วยเหลือประเทศไทย การล่มสลายของเศรษฐกิจไทยมีผลกระทบต่อญี่ปุ่นโดยตรง เพราะญี่ปุ่นเป็นเจ้าของหนี้รายใหญ่ของไทย หากปล่อยให้เศรษฐกิจไทยล้มลงไปต่อหน้าต่อตา ญี่ปุ่นก็ต้องสูญเสียฐานะจำนวนมาก ด้วยเหตุดังนี้ ญี่ปุ่นจึงกดดันให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยค้ำประกันเงินกู้ต่างประเทศของบรรดาสถาบันการเงิน 58 แห่งที่มีฐานระง่อนแง่น

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแสดงความชื่นชมที่สามารถกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศและพันธมิตรในเอเชียแปซิฟิกได้ถึง 16,000 ล้านดอลลาร์ โดยอ้างว่าเป็นประวัติศาสตร์ที่ประเทศไทยได้รับเงินกู้จำนวนมากมายถึงเพียงนี้ หาได้ตระหนักแต่น้อยว่าเป็นประวัติศาสตร์อันน่าชื่นชมหรือไม่ และไทยต้องสูญเสียศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิในชุมชนระหว่างประเทศมากมายเพียงใด

ไม่น่าเชื่อว่า ประเทศที่ครั้งหนึ่งเคยคุยโม้ว่าจะเป็น ‘เสือตัวที่ห้า’ กลับกลายเป็น ‘แมวตัวที่หนึ่ง’ ในเอเชียแปซิฟิก มีหน้าซำยังต้อง ‘คลาน’ ไปขอความช่วยเหลือจากนานาประเทศไม่เว้นแม้แต่อินโดนีเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งตามบันไดเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ต้องถือว่าต่ำชั้นกว่ามาก

ใครทำให้ไทยตกบันไดเศรษฐกิจระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ ?